Купить в Беларуси: http://belveter.by

Г. М. Валочка, С. А. Язерская

ДЫДАКТЫЧНЫ МАТЭРЫЯЛ

па БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

7 клас

Дапаможнік для настаўнікаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі
з беларускай і рускай мовамі навучання

Рэкамендавана Навукова-метадычнай установай
«Нацыянальны інстытут адукацыі»
Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Мазыр
«Белы Вецер»
2014

Купить в Беларуси: http://belveter.by

Купить в Беларуси: http://belveter.by

УДК 811.161.3(075.3=161.3=161.1)
ББК 81.2Беи-922
В15

Р э ц э н з е н т ы:

кандыдат філалагічных навук прафесар **В. П. Красней**;

метадычнае фарміраванне настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры дзяржаўнай установы адукацыі «Ліцэй № 2 г. Мінска» (настаўнік беларускай мовы і літаратуры вышэйшай катэгорыі **А. К. Пекач**)

Валочка, Г. М.

В15 Дыдактычны матэрыял па беларускай мове. 7 клас : дапаможнік для настаўнікаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання / Г. М. Валочка, С. А. Язерская. — Мазыр : Белы Вецер, 2014. — 131, [1] с.

ISBN 978-985-542-941-9.

Дапаможнік змяшчае сістэму практыкаванняў і заданняў у адпаведнасці з мэтамі і задачамі навучання беларускай мове ў 7 класе і згодна з патрабаваннямі вучэбнай праграмы. Тэксты ўзяты з твораў мастацкай і навуковай літаратуры, публіцыстыкі. Дыдактычны матэрыял будзе садзейнічаць больш трываламу засваенню вучнямі адпаведных таэрэтычных ведаў, развіццю іх творчага і лінгвістычнага мыслення, а таксама выхаванню культуры маўлення, цікавасці да нацыянальнай і сусветнай культуры.

Адрасуецца настаўнікам устаноў агульнай сярэдняй адукацыі.

УДК 811.161.3(075.3=161.3=161.1)
ББК 81.2Беи-922

Вучэбнае выданне

ВАЛОЧКА Ганна Міхайлаўна
ЯЗЕРСКАЯ Святлана Анатольеўна

ДЫДАКТЫЧНЫ МАТЭРЫЯЛ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ
7 клас

Дапаможнік для настаўнікаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання

Галоўны рэдактар *С. Я. Шумак.* Вядучы рэдактар *Н. М. Хлебіна*
Мастак А. *М. Рогава.* Мастак вокладкі *А. М. Рогава.* Камп’ютарная вёрстка *Н. М. Хлебінай*

Падпісана да друку з арыгінал-макета 05.08.2014. Фармат 60х84 1/8. Папера афсетная. Друк лічбавы. Ум. друк. арк. 7,68. Ул.-выд. арк. 6,95. Тыраж 1613 экз. Заказ 669/5429419-1.

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
Таварыства з абмежаванай адказнасцю «Выдавецкі Дом «Белы Вецер». Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворца, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/35 ад 16.09.2013. 247760, г. Мазыр, вул. Савецкая, 198/4. Тэл./факс (0236) 32-51-03, 32-51-22. Філіял: 220007, г. Мінск, вул. Валадзько, 30, оф. 417. Тэл. (017) 224-66-89, 298-50-26, 298-50-27. http://.belveter.by. E-mail: book@belveter.by

ISBN 978-985-542-941-9

© Валочка Г. М., Язерская С. А., 2014
© Афармленне. ТАА ВД «Белы Вецер», 2014

Купить в Беларуси: http://belveter.by

Купить в Беларуси: http://belveter.by

Прадмова

Дыдактычны матэрыял па беларускай мове падрыхтаваны для 7 класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання.

У дапаможніку змешчаны заданні і практыкаванні да ўсіх тэм раздзела «Марфалогія», якія прадугледжаны вучэбнай праграмай «Беларуская мова. V — XI класы» (2012 г.) для адпаведнага класа: «Валоданне літаратурнай мовай — асноўны паказчык культуры чалавека», «Паўтарэнне вывучанага ў V — VI класах», «Дзеепрыметнік», «Дзеепрыслоўе», «Прыслоўе», «Прыназоўнік». «Злучнік», «Часціца», «Выклічнік», «Пераход слоў з адной часціны мовы ў іншую», «Падагульненне і сістэматызацыя вывучанага за год».

Аўтары распрацавалі сістэму практыкаванняў і заданняў, якія дапаўняюць, паглыбляюць і пашыраюць практычны матэрыял вучэбнага дапаможніка па беларускай мове для 7 класа. Прапанаваны дыдактычны матэрыял дапаможа вучням не толькі свядома засвоіць новыя лінгвістычныя веды, глыбока асэнсаваць моўныя адзінкі і законы, вызначаныя праграмай, але і навучыцца карыстацца беларускім словам, авалодаць маўленчай этыкай і культурай, у адпаведнасці з літаратурнымі нормамі ствараць і афармляць свае вусныя і пісьмовыя выказванні, выбіраючы пры гэтым згодна з маўленчай сітуацыяй з багатага запасу моўных сродкаў самыя трапныя, выразныя і дасканалыя.

Распрацоўваючы сістэму практыкаванняў, аўтары прытрымліваліся сістэмна-функцыянальнага, камунікатыўна-дзейнаснага і лінгвакультуралагічнага падыходаў да навучання мове ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі. Выкананне заданняў зборніка дасць магчымасць асэнсаваць будову, значэнне і ролю марфалагічных з’яў у сказе і тэксце, неабходнасць ужывання моўных сродкаў у выказваннях пэўных тыпаў, стыляў і жанраў. Практыкаванні накіраваны на развіццё лінгвістычнага мыслення вучняў, аналітыка-сінтэтычных моўных уменняў і навыкаў, удасканаленне вуснага і пісьмовага маўлення. З гэтай мэтай у дапаможніку прапануюцца заданні выявіць пэўную моўную з’яву ў тэксце, зрабіць яе аналіз, вызначыць, якую сінтаксічную і сэнсава-граматычную ролю яна выконвае ў сказе і тэксце, падабраць прапушчаныя ў выказванні моўныя з’явы згодна з канкрэтнай маўленчай сітуацыяй. Увага засяроджваецца на выпрацоўцы ўменняў успрымаць тэкставую і моўную семантыку.

Практыкаванні, змешчаныя ў зборніку, можна выкарыстаць для працы на ўроках, на дадатковых і факультатыўных занятках, прапанаваць для самастойнай работы. Пры выкарыстанні сучасных разнастайных тэхналогій з улікам канкрэтнай навучальнай сітуацыі можна дапоўніць або замяніць заданні да тэкстаў, размеркаваць практыкаванні паміж групамі вучняў, зважаючы на індывідуальныя асаблівасці, прапанаваць выканаць практыкаванне цалкам, часткова ці выбарачна.

Пераважная большасць практыкаванняў мае тэкставую аснову. З гэтай мэтай выкарыстоўваюцца мастацкія, публіцыстычныя, навуковыя і навукова-

Купить в Беларуси: http://belveter.by

Купить в Беларуси: http://belveter.by

папулярныя тэксты. Гэта дае магчымасць на аснове методыкі сэнсавага аналізу з апорай на загаловак, ключавыя словы і іх рады, звесткі пра асноўныя прыметы стыляў, кампазіцыйна-лагічныя схемы тыпаў маўлення паглыбляць веды вучняў пра тэкст, яго змест і будову, спосабы і сродкі сувязі сказаў у тэксце, тыпы, стылі і жанры маўлення. У адпаведнасці з названым тэарэтычным матэрыялам і практычнымі навыкамі падабраны тэксты для розных відаў пераказаў (падрабязнага, сціслага, выбарачнага), прадугледжаны творчыя пераказы з адказамі на пытанні па прачытаным творы, з самастойнымі меркаваннямі пра яго змест, сачыненні-мініяцюры па аналогіі, лінгвістычныя разважанні, пераклады.

Змест прапанаваных тэкстаў будзе садзейнічаць выхаванню культуры маўлення і культуры думкі вучняў, іх моўнага эстэтычнага густу, цікавасці да нацыянальнай і сусветнай культуры, дасведчанасці, эстэтычнага ідэалу, патрыятызму і высокай духоўнасці.

Купить в Беларуси: http://belveter.by

Купить в Беларуси: http://belveter.by

Змест

Прадмова 3

ВАЛОДАННЕ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВАЙ — АСНОЎНЫ ПАКАЗЧЫК КУЛЬТУРЫ ЧАЛАВЕКА 5

ПАЎТАРЭННЕ ВЫВУЧАНАГА Ў V —VI КЛАСАХ 7

ДЗЕЕПРЫМЕТНІК 15

Дзеепрыметнік як асобая форма дзеяслова 15

Правапіс склонавых канчаткаў дзеепрыметнікаў 16

Дзеепрыметнікавы зварот, знакі прыпынку 18

Поўная і кароткая формы дзеепрыметніка 21

Правапіс суфіксаў дзеепрыметнікаў 24

Правапіс *не (ня)* з дзеепрыметнікамі 31

ДЗЕЕПРЫСЛОЎЕ 35

Дзеепрыслоўе як асобая форма дзеяслова 35

Правапіс *не* з дзеепрыслоўямі 36

Дзеепрыслоўны зварот, знакі прыпынку 37

Дзеепрыслоўі незакончанага і закончанага трывання, іх утварэнне і правапіс 42

ПРЫСЛОЎЕ 49

Прыслоўе як часціна мовы 49

Разрады прыслоўяў па значэнні (знаёмства) 52

Ступені параўнання прыслоўяў 57

Утварэнне прыслоўяў і іх правапіс 58

Марфалагічны разбор прыслоўяў 63

Падагульненне і сістэматызацыя вывучанага 66

ПРЫНАЗОЎНІК 73

Прыназоўнік як службовая часціна мовы 73

Асноўныя значэнні прыназоўнікаў (знаёмства) 75

Прыназоўнікі паводле паходжання і будовы, іх ужыванне і правапіс 78

Асаблівасці ўжывання некаторых прыназоўнікаў у беларускай мове 84

Падагульненне і сістэматызацыя вывучанага 87

Купить в Беларуси: http://belveter.by

Купить в Беларуси: http://belveter.by

ЗЛУЧНІК 91
Злучнік як службовая часціна мовы 91
Простыя і састаўныя злучнікі. Адзіночныя, парныя, паўторныя злучнікі, іх ужыванне і правапіс 93
Злучальныя злучнікі, іх ужыванне 95
Падпарадкавальныя злучнікі, іх ужыванне 102
Падагульненне і сістэматызацыя вывучанага 105
ЧАСЦІЦА 110
Часціца як службовая часціна мовы. Асноўныя значэнні часціц 110
Правапіс часціц 111
Ужыванне часціц *не* і *ні* 111
Правапіс *не (ня), ні* з рознымі часцінамі мовы 113
ВЫКЛІЧНІК 116
Выклічнік як часціна мовы. Знакі прыпынку пры выклічніках 116
ПЕРАХОД СЛОЎ З АДНОЙ ЧАСЦІНЫ МОВЫ Ў ІНШУЮ 118
ПАДАГУЛЬНЕННЕ І СІСТЭМАТЫЗАЦЫЯ ВЫВУЧАНАГА ЗА ГОД 120

Купить в Беларуси: http://belveter.by